

КЪАБАРТЫ-МАЛКАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КЪАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Краснодар крайда суу къутургъандан къыйынлыкъ тюшгенлеге Къабарты-Малкар болушлукъ этегу

Къыйынлыкъ

Крымскда тюзети ишле ючюн жууаплы болганла тохташдырылгандыла

Крымскда суу баскан орманла 40 уастакъа бөлөнгендиле. Аланы хар биринде тозетиу ишле ючюн жууаплы болган шахарла эмда районла шарт белгиленгендиле. Ол а крайны администрациясыны башчысы Александр Ткачёвну онуу бла этилгенди.

Губернатору пресс-службасындан ИТАР-ТАСС-ны корреспондентине билдиргенерица, бусагъатда Крымскда газ бла жылытат тохташдырыла туралы. Шахарны 80 процентинде ток барды. Табиगत къыйынлыкъ салгън башха хаталаны кетериу жаны бла мадарла да этилдиле. Иер сууну 11-чи июльга хар жерге да жибериге деп, аллай бер салынганды.

Бир-бир жерде 7 метрге дери кетирген ырды суу энчи ишли юйлене башлары бла окуна басдырган эди, хаткоч дегенден зат къоймай. Суу кетгенден сора койлае бла арбазлана ант да кел болуп турдыла. Аны хатасындан адамла юйлерине ремонт огалмайдыла.

Шахарда жуукълары, ахлулары ёлгенлеге, юйлеринден, ырыскъларындан къуру къалгъанлага, ачыгъанлага медицина эмда психология болушлукъ берген пункта ишледиле. Алда дагъада киси ашазык, кийимле, бет-кюп быстыр жуучу керекле да юшенилдиле. Заран тюшгенени тизмелери жарашдырылдыла, хатаны ёлмеки тергеледи. Болсада билеу ол мадарла азыкъл этдиле, табиगत къыйынлыкъ асыры улупдан, бу жерле андан да тире мадарла эмда терк болушлукъ керекдиле.

Ол себедан губернатор Ткачёв Къабартны билеу муниципалитетлери болгъан кюлерин Крымскга буртуруларын излегенди. Командатураланы аларында да жуукъл ючюнде тамманлылыгыра керек болган борчла салынгандыла, ким кыйасы орман ючюн жууаплы болгъаны тохташдырылганды. Ана, Крымскда ишлеп турган службады да хайратлы, халкыны исси ашазыкк бла жалчытырга, юйлене, арбазланы балчыкъдан, кир-кичиден тазаларга, адамла бир кесек окуна тынчайырга онгла

къуарырга, керек болгъан жерде ремонт ишле да бардырылганы тийишдиле.

Болушлукъ алыр ючюн, керек болгъан документине жарашдырылгъа себеплик этюмо борчу да комедатураны буюнуна салынганды. Ол дагъада бир турлю провокация этилмезине сакъ болурга керекди. Жарсуьга, арт ючюлде белгисиз адамла ётюрк халарла жыйыл айланган кезиле болгандыла. Къабартны билеу шахарларындан бла районларындан Крымскга волонтерланы отрядлары, ишчиле, сангид службады келечилери келгенле турдыла. Андан сора да, шахарга Россияны башха регионларындан гуманитар болушлукъ жетдирилди башланганды. Бусагъатда аны салыр жерле сайлана турдыла. Кеп да бармай келген ырыскы къыйынлыкълар тюшгенени араларында юшенилди башланчырыды.

Ахыр официалъны шартлага кере, суу басканы хатасы 30 минг адамга жеткенди, 172 адам ёлгенди, 200 чаклы бир социалъны объект жаруусу болганды.

БИЛИМ БЕРИУ

Сабий сагда - жангы оборудование бла тренажёрла

КъМР-ни Правительствоосу башчысы Иван Гертер бла Билим берюу эм илму министр Сафарби Шхагаевце «Золотой орешек» атлы 25-чи номерли сабий сагда баргандыла.

Биогюлюкде анда неврология, ортопедия, церебралъны параличи эм башха аурулары бла 79 сабий юйлендиле. Алгара къылада республиканы Правительствоу кленгенген онглалары болгъан сабийлеге

багыр-саулыкъле кочлеу эм психокоррекция болушлукъ этиуу къасветсуу маториор мизада учуреджяны Республикалы психолого-медико социалъны болушлукъ этиуу аргага къошууну юсонден соругъа къарагъан эди. Алай, Къабарты-Малкарны башчысыны социалъны аргаланы проблемалыга, бютюнда ала сабийле бла байламы эсе, энчи эс бурругъа онуон эсе алып, Иван Гертер сагда болумну

кеси тинтенди.

Премьер учуреджяны билеу энчи мадана болганды. Мокъл жаны бла кереклене къарагъандан сора Сафарби Шхагаевце сора сабий спорт инвентары, медицина кабинетлеге бла аш этеу блокларга жангы оборудовани алырга болушлукъа буржун этгенди. Садыны башчысы Фатима Машукованы энчи бассейн бла тренажёрла керекди деген тилгенди да къабый кёргенди. Кадрланы

юсонден айта, ол андан бир адам да кетмезлигин, ишден сора да, дагъада бир мессажист керек болгъанын чертгенди.

Этилген онуларга кере, «Золотой орешек» школгъа дери профилли билим берген бирси учуреджиллага къошулукъ тийюлдо.

КъМР-ни Билим берюу эм илму министрествоуну пресс-службасы.

КОЛЛЕГИЯ

Миллетлени араларында келишиуюлукно сакълаугъа - энчи эс

КъМР-ни Жамает эм дин организациаланы ишлери жаны бла кеширел коллегияны жыйылуунда ведомство башчылары жеримизди тамгалы эм жумушланы итгалары чыгарылгандыла эмда жыйлы ахырына дери ишлери планы къабый этилгенди. Кешени комитетине башчысы Борис Паштов бардырганды.

Ол айтханча, комитетине ишлени миллет политикага, къырланы бла жамаетаны эмда конфессияланы араларында партнёрлукъ байламлыкълар къуарырга, тыш къыраллы жерлерге кезиле болушлукъ этиуу багъа мадана берилди. Бийыл бу ведомстволга бөлөнген ахча алгын жыллада болгъанындан сегиз керге кёбейгенди. «Аны хайырындан бийылны экинчи

жарымлада ишбирини планына торленюле кийиргенби - республикада тюэмлюлюкно, динилени бла миллетлени арасында келишиуюлукно сакълаугъа хоралангандан ишлени санын келбетирге къолбуздан келгенди. Алай бла республикалы бюджетде эмда бюджеттен тышында фонддан 48 миллион сом жыйылганды», - дегенди.

Борис Султанович билдиргенича, тыш къыраллы жерлерге келб тобоген жер байлыкъланы минерал-сырьё базасыны табиगतны къуоруула эм экономика проблемаларыны юслеринден ворпостаны оозегендиле.

Министерствону экология экспортиза, терегекдеги къудурет къалгъан-къууланла бла корешуу бөлөмюно начальниги Ирина Зайцева кир-кичилини жыйыу эм аны бир жагына кетериу жаны бла бир энчи ара къуруласа, аны магъанасыуу болгуну белгилегенди. «Табиगत байлыкълар

Докладчы айтханча, Къабарты-Малкар къырал уни-верситетде окугъан Сириядан студентлеге да болушлукъ этилди. Ал кезинде КъМР-ни Правительствоосу башчысыны орунбасары Тембулат Эркованы ахвасынды, мыз бла уа КъМР-ни Башчысы Арсен Каноков кесини фондундан студентлеге ахча бөлгендиле.

«Биз Сириядан 1,2 минг адамны кесибизге чакыргъаныбыз, аладан 650-саны документлерин Федералъны миграция служба къабый кёргенди», - дегенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

ПРАВИТЕЛЬСТВО

КъМР-дан да болушлукъ барлыкълды

Къабарты-Малкар Краснодар крайда суу басканы палаты жетгенле болушлукъду. Аны юсонден КъМР-ни Правительствоосу Председатели Иван Гертер бардырган аппарат кенешине айтлганды.

Жыйлы Россияны башчысына табиगत къыйынлыкны кезинде ёлгенлери бир минутну шум туруп эсгеруден башланганды.

Республиканы Правительствоосу КъМР-ни Саулык сакълау министрествоунда ишлегенени бир кесек хакъларын Краснодар крайны суу баскан жерлеринде жашагъанла болушлукъларга ётдюрюрге деген

башламчылыкъларына ыразы болганды. «Анда адамла терки окуна къыйынлыкъларга тюшендиле. Къутуруп келген суу жашау этерге керекли объектлени бугъанды, шахарла, элпе чыраксыз, ичер суусуз къуларгандыла. Бир-бирлени бек керекти затлары окуна жокусуду. Алай болумда бир жагында калай къылгъны? Адам къыйынлыкъларга тюше, анга бек алгъа къошула болушлукълар», - дегенди премьер.

Ол башха министрестолды бла ведомстволарда да Саулык сакълау министрествоунда ишлегенден югло алырга чакырганды.

Марина ХАЛОВА, КъМР-ни Башчысыны уа Правительствоосу пресс-службасы.

ЖАНААУРУЛКЪ

Жамауат палата акция бардырады

Бул кюнде Краснодар крайда болгъан табиगत къыйынлыкълар тюшгенлеге болушлукълар деп КъМР-ни Жамает палатасы андануруле акция къурап бардырады. Бу иште башчылыкъ этген экономиканы айнытуу эм предпринимательстволга болушлукъ этиуу жаны бла комиссиясыны консультанты Марына Жинова айтханча кере, ала эки юноню ичинде адамладан момиле, ахча эм жашауда керек болгъан затла жыйрыкъдыла.

Да алайга адамла таза жюрекден кеп зат келтирип тура эдиле.

ТАПСАХАНЛАНЫ Аминат, Ортагы МАМАЙЛАНЫ Алий алганды.

- Акцияны юсонден биз Facebook эм Одноклассики эм дагъада бир къауум социалъны сетельде билдириле этген эдик. Кюндюз 13 сагъатдан 15 сагъатка дери Абхазыны майданында адамланы сакълыйбыз. Биогюн ол къыйын болумга тюшгенле не итер болушлукъ да магъаналды. Бу конлерден сора да, къошумчулукъ этерге сойген адамла Каноков аты ортам, 2 деген адрес бла «Жамауат палатасы» келтирге болушлукълар», - дегенди ол.

Билеу жыйылгъан затлары ала, он болса, энчи машина бла этирге дей-

САУБАЛАУ

Сюд системаны айнытыгъа къыйын салганы ючюн

Ведомстволу саугъалуула жаны бла ара комиссияны (ол а Россия Федерацияны Баш сюдюно, Россия Федерацияны Баш арбитраж сюдюно, Россия Федерацияны Судьяларыны советини эмда Россия Федерацияны Баш сюдюноде Суд департаментини келечилеринден туралады) 2012 жылда 5-чи июльда чыгарылгъан онуу бла Машуков Хачим Мурдировичге

КъМР-ни жарашдырыучу судьяларыны ишлери жалчытычу службаы башчысына суд системаны айнытыгъа уулу къыйын салганы, Россия Федерацияда правосудияны кючлендириуге эмда аны ишин илгендириуге хар жаны бла да себеплик этгени ючюн «Россия Федерацияны суд системаны аны сайлыкълукълары» деген ат атылганды.

Жазылыу-2012

Сыйлы жамауат!

Сиз бир торлю сынтаула бла 2012 жылны экинчи жарымына «Заманга» жазылмай къалгъан эсегиз, хамны тюзетирге онг барды. Жазылыну июльну 25-сине дери жарашдырсагыз, миллет газетибизни 1-чи абзустдан алып башларыкъсыз. 7еш айга жазылыну багъасы 296 сом 75 копекди.

Бизни индексбиэ - 51532

МАШУК - 2012

Сыйыннгылы кюнле

«Машук-2012» билеукаркъа жаш тёлро форумда экинчи смен башланганды. Эртненлик окуна лагерини тийресе жаны автобусла бир-бири ызырандан келе эдиле. Жаш адамла, аладан чыгып, терк окуна чатырлада жерлерин сайлап, тохташа эдиле. Сора чыгып, лагерини тийресеуде айланп, сегиз юноню турлукъ «шахарыкъ» бла шагырей бола эдиле.

Экология

Къудуретте хата тюшмез ючюн

КъМР-ни Табиगत байлыкълар эмда къудуретни сакълуу жаны бла министерствосунда экология совети кезулоуу жыйылуу болганды. Аны экология советини председатели, КъМР-ни табиगत байлыкълар эмда къудуретни сакълуу жаны бла министри Гызыланы Берт ахчанды он бардырганды. Советни членлери производствону къалгъан-къууланла бла кийириу эм аны хайыраныу эмда ала къудуретте заран тюшюрмез жаны бла бардырылгъан ишле-

ни, андан сора да, республикада кеп тобоген жер байлыкъланы минерал-сырьё базасыны табиगतны къуоруула эм экономика проблемаларыны юслеринден ворпостаны оозегендиле.

Министерствону экология экспортиза, терегекдеги къудурет къалгъан-къууланла бла корешуу бөлөмюно начальниги Ирина Зайцева кир-кичилини жыйыу эм аны бир жагына кетериу жаны бла бир энчи ара къуруласа, аны магъанасыуу болгуну белгилегенди. «Табиगत байлыкълар

эм экология министрествоу жарашдырып, озган жылы ахырында КъМР-ни Правительствоосу 2013-2025 жылга дери къабый этген. «Къабарты-Малкар Республикада къалгъан-къууланлага ону этюддеген республикалы целевой программа болуму комплекслалда тамамлаугъа бурлулду эм шибюно халы тюзетирге ахчы себеплик этерикди», - деп къошканды Ирина Зайцева.

Ахыры 2-чи бетдеди.

БИТЕУРОССЕЙ ЖЫЙЫЛУУ

Колледжлени тамблагы кюнлери

Окуу юйлене саны азайганды Нальчикде бла Грозный шахарда Россияны педагогика колледжлени директорларыны советини президиумуну кезулоуу жыйылуу болганды.

Жызулууну биринчи кюню Нальчикде педагогика колледж бардырганды. Бу окуу юйно таматасы Байкечуланы Нина педагогика университетте Россияде бек биринчилени санында киргенди айтланды. Бусагъатда къыралда окуу учуреджиларыны бирге къурулау, къаруусула, жашуу излемлери келишимегенле жабыйлы бардыла. Байкечуланы Нина айтханча кере, Федералъны университетте къошулу педагогика колледжге бир жаны бла игди: ол да энди Федералъны финансированинга кичгенди. Алай башха жагындан аны къарагъанда уа, студентлени саны азайганды: алгын ала юч минден артыкъ болуучу эсе, бусагъатда бирминг фестивал да ётерикди.

«Окуу юйлене саны азайганды»

Грозныйде къонокъларга тобоген кезиу.

Россияны педколледжлери ни директорларыны советини башчысы Вера Корнеева Юг Федералъны округдан студенте конференцияла гъа тире къатырмагъанларын чертгенди. Ол дагъада педколледжлени саны азайыл баргъанын жарсып айтханча: алгын ала 324 бола эдиле, энди уа жаланда 200. Болушлукълары бу омуна келмегенде ялада къонокълары жашагъан юйюрлене сабийле окуйдула, вузулада контракт жерле кюнден - кеп болуп

классны бошгандан сабий тёрт жыл педколледжде, арта бийик билим алама десе уа, терт жыл бакаларияда окууркъу. Сегиз жыл... иш хакълары уа усталаны бийик тийюлдо. Бу жагы мардала абитуриентлени азымыны педколледжден юкюрторюкюлде.

Жыйылгъа къатышахалла педокуу юйлене бакаларият аарга керекди, дегенди. Алай ону этиле, ол бу окуу учуреджиларыны болушлукълары.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Шимал Кавказ кюн сайын
2 бет

Башламчылыкълары эмда жангычылыкълары школду
3 бет

Нальчикде ачыкъ музей къураллыкълары
3 бет

Озган заманлы кез алыбылгъа келтире
4 бет

Унутулмаздык кюнде

Бу кюнде Петягорскеде «Машук-2012» жаш тѳло лагерини ишине Север-Кавказ регионуну, жуукты тыш кыралдына, Россияны башка региондарына келечилери да кытышты. Аланы бир кызуулору бла тобешип, проекттерини, лагерини оюндон да сыйырларын тилегенибиз.

БОТТАЛАНЫ Жамал форумуну ишине быыйл бля экинчи кере кытышты. Ол Кызбарты-Малкьяр аш мюлк академияны аспирантыды, республиканы Парламентини Жаш тѳло палатасына кирери, башка жамаат ишлеген да тири кытыштыды.

« Бу жол мен кесим бир торлоо проект келтиргемме, жангы келген студенттерге тренерлик

хар затны да сынаргы, билирге керекти. Жауун да тохтар, кюн да жарык тиер.

Кызарчак Чобек Республикадан келген Гебенялы Мадина, Тохтаууланы Джамил, Цораланы Жанна да лагерге социальный магъаналы проекттери келтиргенди. Ала Кызбарты-Малкьярдан барган таулу теглери бля танышхандыла, бир

Бизни жерлешерибиз: Кызбарты Жаннета, Ботталаны Жамал, Мызыланы Фазика.

минг керек телевизорда кѳргѳндѳн эсе, бир кере кѳнѳн бля кѳрѳп, кѳлѳнг бля тутуп, кѳлѳнгын бля эшиткен эсе иги кылады. Аны себепи форумуну кырагъанла да бек улуу иш этедиле. Ма былпай затла жуукташдырылады миллеттен, халкытан да.

Биз мында тангысан кызылы бля жашланы бир заманда да унутурк тойолобѳз. Алыкы бля бир осал кызыкты адамга тобегенибиз. Жашла кызылга тау адетгеча хурмет этедиле, кызыла да кесерин адегли киреотеди. Бир торлоо болушук керек болса уа, бир бирге уялмай, букмакый барбас.

Магомед Магомедов эм Мурад Камалов а Дагъыстан Республикасында. Ала тупракъдан

Дагъыстанлыла: Магомед Магомедов, Мурад Камалов.

аберилие ишлеу жаны бля устанлы мастерокойларын ачарга оюеди. Проекттери да анга жораланганды. Андан сора да, Магомед эки жыл мындан алгъа Налчикде болган жаш тѳло лагерини ишине кытышханды. Европаны бек быик тауу Элбрусда – болгъанын. Чирик кѳнѳ, Чечем чукурланы да бек жаратканы айтханды.

«Биз спорт оюнагъа да оюйоп кытыштыбыз, бир-бир торлоолоринде жетшилерибиз да бардыла», деп, бѳтмѳлелерини буюрмагъаныла жашла. Ала форумда проекттерини кыруулап, мастерокияла аңсала, тупракъдан абери ишлерге юйренирге оюйгендени кеслерине чакъыр-гыра айтханды.

ХОЛАПЛАНЫ Марзия. Суратланы автор Аргъанды.

Остилли кызыла: Жанна Караева, Мадина Чигоева.

хар республика да кесини культу-расын, адегин, терсини бир талп кѳргѳздѳди.

Битевиз башыда айтхан затланы

жашууну кылай торлоо бергини манга жашарынай кылагъанды. Журналисте, кыраучуула да сора эдиле аланы жашарынабысларын, художник да жуула эте эди. Хар жангы иш башласса, ол не бля бошталгычын билмегенди, аны арткы кыбын болмагъаны да айтханды. Алай, хазна авторну эңилегине тошонгон, аны техникасын толугаңгъа ала, бам, адам чыкыгъан болмаз эди ол кюн музейге келгендеден.

САРАКУЛАНЫ Асият. Суратланы автор алгъанды.

Жетишим

«Невское перо-2012» - Замир Березговда

Бахсан районну Исламей элини (тѳрѳнчю номерли школу) омирини да осыны кѳргѳтүүсү Замир Березговду жалаңда районда угъай, андан тышында да таныдыла. Ол жаш журналистени эм студенттерини араларында бардырылган «Невское перо-2012» конкурсуа хорлагъанды.

«Р и ш и у н ю С а н к т Петербургу Сервис эм экономика кырал университетини, журналистика факультети эм Социальный проблемаланы бля соруулары институту кырагъан эдиле. Ары 845 иш жиберилгенди.

«Радио» номинацияда Замир башка-башка халкылары келечилерин араларында тѳкѳмѳлѳ кыруу бля байламлы беринюо проекттин хазырлагъанды. Анга кѳре экспертте бля жаш адамла, бирге жыныпты, миллетте аралы байламлыкты эңчилликтерин тинтиржиле.

Светлана ХАМУКОВА, «Баксанский вестник» газетини корреспондентини.

Тарых

Дзержинскийни улутхачылагъа кыжау юрешде жашырын агентлери

Курч Феликс бек КЪАУТАЛЫ ЭДИ Совет адамлары жашуларына рынок байламлыкыны кийируу (сѳз 1991 жылны оюсонден угъай), жангы экономика политика кийиргенди 1921 жылны, нол жашууга сингирилген жылы (ююсонден барды) жангы властын арасында улутхачылык бир заманда болмагъаны айныгъан эди. Аны ююсонден Феликс Дзержинский кытайга этип, быый жазгъан эди: «Салып алау, хылхачылык эм улутхачылык кеслерине тынгылы уяла ишленгенди. Хар затны да шарт багъасын берип, сатып аларыла болукъду», - деп. Чыновниклени барысы да – тѳбюнден башлана дери да – улутхала аллы болгъандыла.

Тинтичюлени бир билери айтханды кѳр улутхачылыкны аны бергенден эм алгъандан сора да, башха торлоосу жаратылган эди – жашырын улутхачылык.

Вплыла анга кыжау юрешде кыраууыз болгъанын кыраууызга андыла. ВЧК-ны 1922 жылда 12-чи январьдан 21-чи номерли бургуу-чарына кѳр улутхачылык болмагъанча кенг жайылгъан эди. Башха заманланы кытайга да, улутла бля тѳмѳкѳдѳн чыгарырга оюула болукъ эди. Николла Бабаев деген биреу, юстицияны наркоматыны ВЧК-ны юсю бля улутхачылыны тутмакыдан чыгартыуу тохтаусу бардырылгъанды. Улуу улутхала алып, 1923 жылда аны тутуп, тутмакыга сугъгъан эдиле.

Питерчи кечистени докладлары биринде айтылгъанына кѳр, 1922-1923 жылда аскер флотун техника жаны бля управленни улутхала алып, заводлагъа снарядла чыгарырга эм кемелени артиллерияларына ремонт этерге деп заказла берил тургъанды. Ол заказ бля эилген снарядла жарамагъан затла болгъандыла, аланы 30 проценти уа – не бек юрѳшѳде да, атылмай эдиле, ремонтта уа «удовлетворительный» деп кызыгъан эдиле. Жуулуштыла деген партия кѳркѳс, ол ишени «кырал приѳкѳс» – ресторанда чагыр тартта» бардырылгъан эди.

Аскер – хау ючюлени концессия управленнисы начальниги Линко, 20-чи жылда авиация керек затланы абери жарамагъанларын керти багъарылгъан эсе 30-50 процент кѳп төлѳп, сатып алгъанды. Линнуну келечилени бля концессия оюнѳсѳр уруш эдиле. Жуулуштыла деген партия кѳркѳс, ол ишени «кырал приѳкѳс» – ресторанда чагыр тартта» бардырылгъан эди.

«Улутхачылык коммунистеде, тутмакыга тошмакча курутлуруга эңи болула курутлуруга уа сейир этерчады. 1920 жылда августта коммунисте этендѳз кызуулук шилери ючюн эки кѳр жуулуштыла деген партия циркулур басмалангъан эди. Анда айтылгъанына кѳр, «хар коммунист этендѳз кызуулук эңи ючюн бек алгъа бирте партияны этерге жаруулап, бир саюмлетни организиреда кеслерини членлери ючюн жуулуштыла болады», деп айтыла эди. Коммунисте

кыжау улгонын иш башланса, следственный орган эм ВЧК-ны органлары аны ююсонден жерге парти организиредагы 24 саюмлет ичинде билдирге борчу эдиле. Тутулгъандан сора, сод оюн этгинчи дери партом тутулганы иш бля шагырейленген деп, андан сора да, тутулганын партомну поручительстволу бля башха эркин этерге оң бар эди. Алай бля 1922 жылны биринчи жарымында курутлуукы бля байламлы бузукулук этгенени араларында 829 адам РКП(б)ны

гъа кыжау юрѳшини (1923 жылда мартда) кылай бардырылгъаны ююсонден былай жазгъанды: «Тилчилик (осведомительная служба – редакция) комиссияны ишлеу хар нежы бля да болулуку этген. Совет властын ууну колпардыла, аланы хайырландыла жашууда болган жашырынлыклары барысын да кѳрюге эм билдирге керекми», - деп.

«Кѳрѳч кѳрѳш»

ЖИТТИЛКЕ, КИМДЕТИЛЕ АЙТА?

Тилчиликни совет системасы кѳп жаны бля революциягъа дери болгъаныны агизиди. «Хар тилинде деп жарашырылгъан жорукълада» (алай бир жерде да сатылгъан айтылады: «Тилчи иши жалаңда толугаңгъа жашырынлыкда бардырыла хайыр болушук. Алай эсе, тилчи тѳбюнде келтирилген жорукълары, сѳзѳсѳз, толугуруга борчулду.

а) бек кыты агылгъарга керекди ол улутхачылык-гъа кыжау юрѳшѳде комиссияны жашырын тилчи болгъанды.

б) аны ююсонден не заманда да, бир кишиге да айтмакъа, айла болмаса, аны ишини хайыры болмазлыгы...

в) бир кишиге да, бир заманда да улутхачылык-гъа кыжау юрѳшѳде комиссияны ишини ююсонден айтмакъа. Кесини улгономченыйни туткум атын билдирме, кѳрѳч кѳрѳш (ОТТ) бля кѳрѳш.

Тохташтырылган жерде улгономченыйн бляча, комиссияны башха таныш адамлары бля да салмаштыргъа жарамагъаны. Битевиз билдирлени эм шартланы жалаңда кесини улгономченыйни, кыгагытка жазып, кесини туткум аты бля угъай, повседомии бля, неча адам аты бля, неча улгономченый атын билдирме, кѳрѳч кѳрѳш ат бля кѳл салып бердирге кереклимин.

...Айтылган учурегиндеда ишленген адамла не этгенлери кырауу аур иш тойюлду, мында жалаңда ким кылай солгъулан, ким не эм кылай сѳлѳшѳни, не эм кылай ырыкы бля жашуу этгенни, не затны ююсонден кѳп айтханды, кылай затла этмегенни, ырыкы жаны бля кемчиликлени ююсонден сѳлѳшѳнгени, кѳлѳнгѳне не кѳбден кырагъанын, келгенени кѳп кызуулуга ююшѳнгени, башха айтсакъ, таза кийингенге эм осал кийингенге ююшѳнгени кыгагытка жазып, кѳл салып бердирге кереклимин.

1922-1923 жылда тилчилик эм жашырын агентте ненча болгъанларын билген кыбын тойюлду. РСФСР-де нѳзин биринчи жылларында ГПУ-ну нѳзин бля курутлууга бля 6 млн «болушуклы» ишленгенди, ала айтырла улугу болгъан ачкыча, кимни ююсонден да, аланы оюмларына кѳр, «кытышханды» болгъаныла.

Кыуагыла «кампанияланы» кезуилерге бля келгенге, осал этергиле эм журналисте, 1923 жылны ахырына, асмамлы халда жорукъны улутхачылык тобѳтѳмѳр бля курутлууга бля 6 млн бек тер айтхан эдиле. Шѳндѳю тинтичюлѳ уа нѳзин жашууда бардырылган кезуиледе улутхачылык жиддан-жид айнып баргъанды аны, ошодамгъанды дейдиле. Совет власты былай болса ичиги дегенди аны, улутхачылыкны уа кыруулапмагъанды.

«Комсомольская правда»

СУРАТЛА: Хар затка да жютѳ кѳбден кырагъан эм сакъ болулуку. Ф. Дзержинский.

Кѳрмѳч

Биз танымагъан суратчы

Кѳп болмай манга ара шахарычыла эки сейир кѳрмѳчѳе бардыргъа тошгенди. Проходникыда Юрий Сизоненко бля Владимир Грековни ишлери А. Ткаченко атылы Суратлау институтаны музейинде, Асият Сакуеваныкыла уа Миллет музейде татылгъандыла. Ол кюн, сѳзѳсѳз, бизни культурабызны бек кызуулук келеринден бири эди.

Манга дайны да республиканы художниклени кѳрмѳчѳерине бардыргъа тошгенден сѳзѳсѳз арда, аланы ююсонден жаса, ол чыгармала алай аламат болгъанларына, керти да, окувуну иянана болупру, деген оюмла келуинюоде. Былады жалаңда айтыргъыям, ишлеки болгъан ким бар эсе да, бу сагъынлган устанлы ишлери бля кеси танышханды.

Греков реализм халда жазгъаны аберилие аны ишлери кимте да ангъалашуулауду, жуукъуду. Художникни «Алѳна», «Маленький оленевод», «Юлия Пархоменко» деген эм башха портретлери адамга улпу сюймеклик бля жаратылгъанды. Аны табиятыбызны ардуулугун, тау тѳпелени кѳргѳзгѳтен ишлери уа бизге боюнда жуукъу кѳрѳнюеди. Суратчы бир талай жылны Чукоткада жашагъаны себепи уа сейир жер бля, аны адамлары, аны жашуу турмушлары бля да шагырай боласы. Хар биринде автор юрѳк жѳлуу, усталгысы сезиледе.

Сизоненкону ююсонден а толугу айтырга кызылды. Аны ишлери биринчи кере мындан жыйрма жыл алгъа кѳргѳмме. Аладагы шуругулуку, кыайгы жюргѳми тебиюун торлендирген эдиле. Тау аузуда черк, терѳ да кюлю жерде жууандан кызылгъылы, башындан бир улугъ кырауу неча черке адамны бир кырауу сураты ишленди, 1990

Сизоненко Юрий, жылда жашууга ышануулук болмагъанын, адамланы абзырпал кылагъанларын ачыклай эдиле.

Бу жол да мен алгъа ушаш ишле кѳрѳмѳе деп тургъаным. Залгъа кире баргъанымлай а, кыайгыгъа суратла, боу бля жазгъана угъай, аланы ичиге халыладан, жилѳден неча бир торлоо куманчдан ишленгена кѳрѳнюде. Бек биринчи, алгъа кыкулѳм бля тийип, ишленген материалларын билдирге оюйдом. Ала бары да боу бля жазылгъандыла. Автор алгъа уа сейир, бир бля башха художникни чыгармаларында тобегемден фактураны,

«Ледник Семѳрка».

«Сагууга алма».

ушамгъан техника бля ишленген, адамны жашууну хар торлоо чагын, кыайгысын, кыуачын ачыклагъанды. Проходникыда гитче шахарчыкда былай сейир художникни ишлени аны жерлештерине бѳтмѳликиди. Сизоненко бизни заманыбады жашагъаны, ол жашууну торленууну ишлеринде кесича кѳргѳзгѳтени да болмагъанча бек багъарыды. Алай биз аны ююсонден кѳп зат билмегенбиз а иги тойюлду. Энди мындан ары уа физкултур хужожникни чыгармачылыгына сейир вѳсѳр деген оюмгъа мен той иянамма.

Эски сурат

Озгян заманланы кез аллыбызга келтире

Бу суратны мен Огъры Мамсар элде намысы - сыйы да жүргөн тиширүну - Бэюланы Къайсарны кызы Къазакъланы Дуғалайда көрдү алгандым. Ол 1958 жылда этилгенди. Андан бизге къарынанладан бири (солдан оңнга) ол кесиди, къылган экиси уа Тергьокъланы Къаншануу кызылары Азият бла Халиматдыла.

Аланы өслеринде миллет кийимле бизни ынналарыбызны, аналарыбызны суйбайлыкъларын, келбетликерин кез аллыбызга келтиретидиле. Башларында чомпал, гыранча жауукълары бла кюмош бел баулары, өшюнжюкери да бир төлдөн экинчисине өтө келгендиле. Ынналарыбыз бла аналарыбыз аланы бек сыйлы хазаналыча сакълал, кёчгюнжюкден бери да кыйратаргандыла.

КУЛЬТУРА

Нальчикде ачыкъ музей къураллыкды

Белгилли краведиле Мария бла Виктор Колгоровланы башламчылыкълары бла Нальчикде (администрацияны башы ранычма) музей ачырга оную этгенди. Аны бла байламы бир къауум организация (архитектура эм шахарны планын къураргын) аны орналлык жерин белгилерге керекдиле. Баям, ол Долгоскедиги культура эм солу паркны тирисенде орналлыкды.

ПРОКУРАТУРА

Ахчыны къыралыга кыйтарыкъды

РФ-ни Следствие комитетини КъМР-де управленясыны кулукчулары Х. деген биреулен акциле ючюн налогу бермени бла байламы тинтилеу бардырганды. Андан ачыкълаптыла, ол даны къыралыга 5,5 миллион сомдан ачыкъ төлемей кыйганды, деп билдериле бизге республиканын прокуратурасындан.

Спорт

Сермешлени нокаут бла бошагандыла

Дагыстанда Хасовтур шахар-да Россияны аскер самбодан чемпиончы келгенде жорукуды сермешледен «Кавказы лигасы» атлы халкъла аралы профессионал турнир бардырылганды. Анга Дагыстандан, Къабарты-Малкъардан, Чеченден, Украина-

Жай солуу

Хар не бла да жалчыхандыла

Май району администрациясынын пресс-службасы билдиргенге кере, «Тополёк» саурукчуле лагер бу конюлде солурга келгенлени экинчи къауумна эшиклерин ачканды. Бу жолдан башлап анда Прохладный парикмахер искусствону арасыны кабинет ишлериди. Волонтерла омакъ причёскала этип, сабийчиклени кууандырдыла.

Кезиле дерт жетдиричюле

Дагыстанда «Робин Гудла» боевиклеге къажану урушну бардырырга дегендиле

Шимал Кавказда «халкыны дерт жетдириучюлери» - кеслерин «антиваххабитлеге са-нагъан адамла, этта да табылгандыла. YouTube.com сайтта докюдолгон роликте ити сауту-гандыла, комюфлик кийимле, бетлеринде маскарлар болган жашла Дагыстандагы бандит къауумладан бирини башчысына ономларын айтып, бекенин властвала бермесенг, өлтюрлюккъ, дегендиле.

болушулукчуларыбызбыз. Бу болумда тобешик къалсакъ, мамырлыкк бла айырлалдык. Бу къатыш къаралыкъ бошалак, саутуларыбызды да берирбиз. Бизге къалай сыйогъиз алай айнда да бирик бичим алдыртып, кой-рюню-юйдигили да этип, жашуау кен жолго ашыргандыла.

дертчилери полицияны башка кийимле кийген кулукчулары булурла дегенге да угъай демегенди. «Аллай омон тыю окурну керек, ала боевикле өлтюркөн жорук адамлары ючюн дерт жетдирирге айтадыла. Террор а кимге къажану бардырылганы баямды - көч структурлада ишле-генге къажану бардырылады - деп айтканды. «Комсомольская правданы» корреспондентини ушакъ нөгери.

ТОБЕШИУ

Хал бла танышыу

КъМР-ни Бахсан районунда «Галактика» жаш тёлро араны келчилери УФСИН-ни Советская юртерюк колониянда турган аксыбалыкъ болмагъан сабий-ледиле болгандыла. Бу тобешиюу КъМР-де жаш тёлро ишлери жаны бла министерство къураганды.

Билгириу

Тукьум жыйлыгызга чакьырабыз

14-чи июлда 10 сагъатда Кёндөвел энде Атырзаланы тукьумну жыйлеу болукдуу. Топу хапар билриге сюйгенге бу телефонго селешигиз: 47-50-45 Курау комитет.

Эскерю

От бла ойнаргыза жарамайгы

Нальчик шахарда жашагъан хурметли граждандла! Россияни Ич ишле министерствосуну Нальчик шахарда управленясыны сизни эсигизге булай шартан салырга сюеди: жаз башы-жаз кезинде от тобешиге къоркуу улуу болганы сабийлени андан сакълануу жорукчуларн бузмазга керешиге.

Излеу

Бир тюрлю хапарыгызы бар эсе...

Россияни Ич ишле министерствосуну Нальчик шахарда управленясыны 1-чи номерли бөлуюки Акиншина Людмила Васильевнаны изледиле. Ол 1970 жылда тууганды. Нальчик шахарда, Комсомнаватла орманда, 10-чу номерли юиде жашаганды.

УЧРЕДИТЕЛЬ: КЪАБАРТЫ-МАЛЪКАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОС

Баш редактор АТЛАНЫ Жамал РЕДКОЛЛЕГИЯ: БЕШПАЙЛАНЫ Муталин (баш редактор омурабасары), КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан (баш редактор омурабасары), АЛИКАЛАНЫ Владимир, ТЕКУЛАНЫ Хауа, ТОКУМАЛАНЫ Хусейн, ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаллы секретарь).

ТЕЛЕФОНЛА: Редактору ирименди - 42-43-41. Баш редактору омурабасарлары - 42-38-21, 47-26-22. Жууаллы секретарь - 42-66-85. Секретарян - 40-93-62. Корректорла - 42-43-52. РЕДАКЦИЯНЫ БЕЛОМЛЕРИ: Жамат-политика белом - 42-67-68, 42-24-02. Экономика белом - 42-66-73. Кулукча белом - 42-75-82, 42-68-72. Социалый политика белом - 42-66-76, 47-27-59. Жауапчыла эм спорт белом - 47-26-39, 42-66-71. Письмо эм редакция белом - 42-37-94. Телмамачла белом - 42-75-82, 42-66-76. Бухгалтерия - 42-30-87. Операторла - 47-26-28, 42-39-65.

Редация авторла бу къагъат жорюгетмейди. Къыз жазмаларга рецензия этилмейди эм ала артка кыйтарылмайды. Газетте басмагъанын маануунда айтылган омонла редакцияны омону бла келишимге болукдуула. Алада айтылган хар зат ючюн Россия Федерацияны Басмагъа Комитетине тийишликче материалны авторлары кеслери жууапчыла. Редакция автордан 400 гакът тизгинден (маанила бу маануула) кызыл кыйтармакъды. Газетте басмагъанын маануунда айтылган омонла редакцияны омону бла келишимге болукдуула. Алада айтылган хар зат ючюн Россия Федерацияны Басмагъа Комитетине тийишликче материалны авторлары кеслери жууапчыла. Газет Басмагъа эм асылыны информационалы эркинликкерин кюрумуу жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чи июнда регистрация этилгенди. Регистрация номер — 0066. Индекс - 51532.

Газетти басмагъа КъМР-ни Асланы информационалы органла жаны бла къырал комитетини компьютер службагы хазыр этгенди. Газет «Теграрга» ООУ-ну тинтиргендеги басмагъаны. Нальчик шахар, Ленин атам проспекти, 33 Газеттин ишлене тилалару ючюн КъМР-ни почта сувяны федеральный Управленясы жууапчыла. Телефонла: 76-81-28, 76-81-10 Газеттин ролнигага салгу ючюн КъМР-ни «Республика» аскер обществос жууапчыла. Телефон: 42-69-34

Номерте графике кере 19,00 сагъатда къол салындаы. 20,00 сагъатда къол салындаы. ГАЗЕТНИ НОМЕРЛА ЧЫГАРЫЛАНЫ: Османлы Хайса - декурный редактор; Кетечинаны Зуфия - жууаллы секретарыны омурабасары; Зезаланы Лидла (1, 2-чи бетле), Рахайланы Джахили (3, 4-чи бетле) - корректорла. Тиражы 3540 экз. Заказ № 1840

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНЫ АГЕНСИС: 360000, Нальчик шахар, Ленин атам проспекти, 5. Газетчи почта: cbor_50@mail.ru